

Bohm Axel berättar

Kolvedhuggning i Sälens fäbod

Redan 1925 på våren skulle det bli kolvedhuggning vid Sälens fäbod. Min far Anders Bohm hade, tillsammans med grannen Anders Fält, bestämt sig för att åka dit. Fält Anders med häst och äldste sonen Ivar 7 år, far och mor Anna, dottern Astrid 11 år och sonen Axel 4 år, gav sig iväg. Kvar i Fältgården på ön var dottern Hildur 11 år, sonen Albin 5 år och farmodern Skinnar Mejt, som var sängliggande. Hildur hade en ko i ladugården, och hon fick ta ansvar över gården hela sommaren.

Vid avfärden lastades åktrillan med alla nödvändiga saker. Färden gick förbi Ryssa upp till Gruvan, där alla sakerna lastades över på en släpdrög. Det fanns inga vägar på den tiden. När vi kom fram till Sälens fäbod, gjorde vi oss kvarter i en av fäbodstugorna. På dagarna var far och mor i skogen och högg *klip*, som det hette. Störrar, tre meter långa, travade ovanpå varandra till en meters höjd. Betalningen var 25 öre klipen. Min syster Astrid hade hand om mig när far och mor var borta på dagarna. Sjuåriga Ivar var med sin far i skogen.

Det var mycket folk som högg kolved i fäboden. Det fanns gott om fisk i sjön, så det drygade ut maten. Många hästar betade av gräset. Det var brukligt att släppa hästarna på det viset, så de fick klara sig själva. En av alla de huggare som jag minns, var en Gagnefskarl som jag hälsade på. Han brukade bjuda mig på en karamell ibland.

En kväll var två man i Västersjön och fiskade. På något sätt hade de lyckats stjäla på båten. Det var Anton Häll och Bengts Albert, ingen av dem var simkunnig. Mor berättade att de hade hållit i varsin ända på båten. Anton ropade på hjälp, men eftersom han hade ett medfött fel i gommen gick det inte så bra, så han sa åt Albert: ”*Rop du så kann.*” Då hade Albert sagt, att *an ropät innt nå, utan umm ä va so att an innt duvd klar si länngär, så krop an nidi å drättjät si.* (Han tänkte inte ropa, utan om det var så att han inte kunde klara sig längre, så kröp han ner i vattnet och dränkte sig). Mor berättade att några hade sagt: ”Nu håller Anton på och sjunger”, men hon förstod, att något hade hänt, så hon fick med sig några män i en båt som drog upp dom.

Borrbergsmästerskapen i boxning.

År 1931. Jag var 10 år. I Borrberg fanns det många pojkar. En av dem hette Johan Lind. Han blev självutnämnd tränare för de andra pojkarna i byn. Vilka var då dom? Det var Johans äldre bror Anders. I Sturullgården fanns Anders, Johan och Gunnar. I Busgården var det Anders, Albert och Johan. Det var träning nästan varje kväll. Johan Lind samlade gänget. Jag fick vara med fast jag var så mycket yngre än de andra. Det började med löpning, sedan blev det skuggboxning, gymnastik och tyngdlyftning av stenar.

En kväll skulle så mästerskapet i boxning ske.

Sturull Johan berättade för mig hur förberedelserna hade gått till. Johan Lind hade slagit ner 4 pålar i marken vid en trösklada ovanför Krånggården. Sedan hade han spänt snören från påle till påle så att det blev en begränsad boxningsring. Så hade de hittat två par vantar som de fyllde med hö. Nu hade de fått boxhandskar.

Så här berättade långt senare Sturull Gunnar för mig hur han upplevde boxningsmästerskapet. Lottningen hade blivit så, att Gunnar skulle möta sin äldre bror Anders. Gunnar sa, att han förstod att han skulle få stryk. Med handskarna på och Johan Lind som domare var det dags. När domaren förklarat reglerna och kommenderat: ”Box!”, hade Gunnar lyckats överraska brodern och fått in ett slag så att Anders ramlade omkull. Gunnar hade blivit så rädd att han sprang till skogs och vågade sig inte hem förrän han var säker på att Anders gått och lagt sig. Nu kunde ingen mer match lottas, för det fanns ju bara ett par handskar kvar. Och det var nog bäst att det gick som det gick, det kunde ha gått på tok annars.

Kolvedhuggning i Säxen

År 1937 var jag 15 år gammal. Då hade mina grannar och kompisar; Ivar och Albin Fält, 3 respektive 1 år äldre än jag, fått kolvedhuggning vid Säxa fåbod. Om jag ville fick jag följa med. Nu hade jag ingen egen velociped. Fältpojkarne sade att dom hade en släkting i Gesunda som sålde velocipeder. Vi åkte dit. Jag satt på Ivars pakethållare. Framkomna till velocipedhandlaren, som hette Anders Fält, visade han mig en som han ville sälja till mig. Priset var 35 kronor. Jag provkörde, tyckte att det var en bra velociped och tog den på avbetalning. Nu kunde jag följa med.

Tidigt i början av april startade vi från Fältgården, utrustade med yxa, som var nerstucken i pakethållaren, bågsåg med reservblad på ramen, en mjölkkruka fastsatt på andra sidan pakethållaren och på ryggen proviant för en vecka i en ryggsäck. Framkomna till Vimo skulle Fältpojkarne in på Lauras kafé. Där köp-

te dom varsin flaska som hette Pommac, plus en bulle. Jag gjorde likadant. Nu var det så, att jag aldrig smakat någon läskedryck tidigare. Jag tyckte nog att den smakade lite fränt, men den gick ner tillsammans med bullen.

Fältpojkarna hade redan 1936 huggit kolved vid Rädån, så de visste hur det gick till. De visste även att en handelsman från Vika, som hette Olhans Erik, skulle komma en gång i veckan, så vi kunde *bårrga* (ta på kredit) den mat vi behövde. Framkomna till Säxen, på den nya vägen som byggdes 1936, blev det att bo i den stora bolagsstugan som finns kvar än i dag 2011. Vi blev ett femtontal personer i stugan. Ända från Vitsand i Värmland kom tre stycken. En som hette Eriksson och en som hette Helge Bönström. Han hade sin äldste son Sven med sig. Där skulle denne Bönström försörja en stor familj i Värmland. Sven var äldst av 12 syskon.

Första morgonen följde jag med Ivar till skiftet där det var *bläkka* (märkt) vilka träd som skulle huggas. Ivar bleckade av ett huggarskifte åt sig, ungefär 50 meter brett tvärs över det stora skiftet. Så gjorde han sig en mätkäpp på 3 meters längd och skar en markering på en meter, så att han skulle kunna mäta höjden på reset. Jag ställde i ordning mig en egen mätkäpp under tiden som Ivar gjorde sitt första *klip* (res). Nu visste jag hur det gick till. Jag vandrade upp längs rågången och bleckade av ett eget huggarskifte. Nu var jag kolvedhuggare på riktigt.

Det gick ungefär 13 st. 3-meters störar på ett *klip*. Störarna skulle kvistas och barkas på två sidor. De skulle läggas upp på en sten eller en stubbe med den grövre delen av stören främst. Och det skulle vara brett längst bak. Man skulle trava till väl en meters höjd, därför att klipet torkade något i värmen tills det var dags att avmäta dom huggna klippen.

Avmätningen gick till på följande sätt: En avmätare, som representerade det bolag som var ansvarigt för huggningen, i det här fallet Korsnäs bolag, stod beredd med skrivblock och penna. 4-5 huggare skulle dra upp den översta stören på varje *klip*, samtidigt ropades: ett, två, tre, fyra, - den som ropade fem höjde rösten. Avmätaren drog ett streck för varje rop och vid rop fem skulle han dra ett snedstreck över de andra. Detta kallades för en grind. Så fortsatte det tills allt var räknat. Nu visste avmätaren hur många *klip* var och en hade huggit. Vi hade 32 öre klipet. Vi fick sedan avlöning och kunde betala det vi var skyldiga Olhans Erik. Så fortsatte det sommaren ut. Man blev med tiden skickligare, så mot slutet blev det dubbelt så många *klip* som när man började.

När vi hade huggit färdigt i Säxen, fick vi massavedhuggning i Norra Läberg.

Massavedhuggningen gick till så, att man travade de tre meter långa och barkade massavedsstockarna till en trekantskista, som skulle vara så hög som man nådde. När snön kom skulle virket köras till något lämpligt vattendrag.

Vilka var vi då som skulle bo i en timmerstuga som Korsnäs ägde? Jo, det var Stål från Ryssa, Anders, Ivar, Albin Fält och jag, Axel Bohm. Men det var något konstigt med stugan som vi bodde i. Det gick inte att sova där. Alla låg vakna. Det fanns ytterligare en fäbodstuga kvar längst ner på takten. Där bodde det en man, som vi kallade Luffaren. Han var inte med i huggningen, vilket vi tyckte var egendomligt. En som klarade sig utan att arbeta! Kanske var Luffarens stuga bättre? Den som först flyttade ner till honom var Stål. En kväll kom jag hem litet sent till vår stuga. Då hade även Fältfolket flyttat därifrån. Det var bara mina saker kvar. Jag slängde en filt på golvet, lade allt på filten, gjorde ett knyte av alltihop och tog mig ner till den andra stugan. Där gick det bra att sova.

En dag hade jag slagit av yxskaftet, så jag måste hem till stugan för att sätta på ett nytt. När jag kom förbi fönstret, såg jag att Luffaren hade brett ut sedlar över hela bordet. Jag stannade ute ett tag innan jag gick in. Då hade Luffaren samlat ihop sedlarna. En dag senare var han borta. Kanske anade han att jag sett något.

Det var även många som bodde i Södra Läberg. I den fäboden fanns många hus kvar på den tiden. Provianteringen skedde i Säxen. Det var en som kom med varubil från Rättvik. Han hette Vilkinsson. Han kom vid en viss tid och dag. Det började bli mycket folk som behövde mat. Hade man inte pengar gick det att *bårrga*, men luffaren betalade alltid kontant.

Vid en proviantering var det mycket folk i Säxen. Alla förstod, att det som fanns i bilen inte skulle räcka till. Några började gå bilen till mötes. Fältpojckarna och jag väntade, tills sista mannen försvunnit utom synhåll. Då sprang vi genom skogen, öster om Säxsjön, stannade bilen och provianterade. Vi var nog de enda som fick så mycket proviant, att det räckte veckan ut.

I Karaberg

Hösten 1938 hörde skogvaktar Karlsson i Siknäs av sig till Ivar Fält, det gällde massavedhuggning vid Karabergs fäbod. Skogvaktaren hade berättat att det fanns en ny skogskoja strax nedom fäbodtakten. Fältpojckarna Ivar och Albin och jag, Axel Bohm, kom överens om att vi skulle ta jobbet.

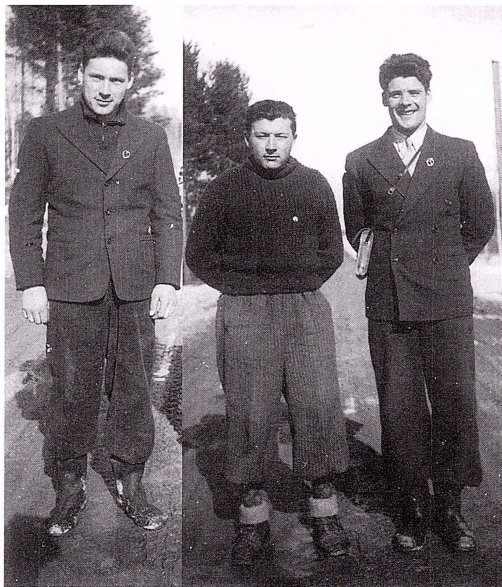
Nu hade Fältpojckarna först något att uträtta hemma. Så en lördagmorgon utrustade jag mig och åkte iväg till skogvaktaren i Siknäs. Dels för att göra upp om

betalning, dels för att få reda på hur jag skulle hitta till Karaberg. Skogvaktaren ritade en beskrivning på ett papper som jag skulle rätta mig efter. Jag åkte iväg och kom fram till bron över Vanån. Där tog jag av till vänster. Strax till höger låg tjärfabriken, det stämde med beskrivningen. Där fanns också en pil som det stod Lidens fäbod på. När jag kommit dit var där en stig som ledde till Karabergs fäbod. Framkommen till fäboden såg jag skogskojan litet längre ned, nu var jag framme.

Jag installerade mig i kojan, men blev litet förvånad, eftersom det låg en filt över hyvelspånen i en av sängarna. Där låg även litet andra saker på en hylla. Jag tänkte, att sakerna tillhörde någon av skogvaktarens avmätare, Gottfred Bosell, eller den andra avmätaren; Tore, som kom från Värmland.

Jag lagade mig litet mat och gick sedan ut i skogen där jag hittade skiftet. Dom träd som skulle avverkas var bleckade, en flisa avskalad och Korsnäs stämpel islagen.

Det gick mot kväll och började mörkna. Jag hade tänt karbidlampan och låg och läste en bok. Plötsligt kom det in en karl i kojan. Jag frågade om han skulle hugga på samma skifte som jag? Han svarade inte. Jag förstod att nu befann jag mig i ett utsatt läge. Jag var 17 år, ensam med en fullvuxen karl som inte svarade på tilltal. Den natten satt jag vaken i sängen. En gång var han uppe, satte sig på sängkanten och rökte. Tidigt på morgonen gick jag till skiftet och högg hela söndagen. När jag kom in på kvällen var han kvar inne i kojan. Jag hade smugit in min yxa och gömt den under sängen. Jag förstod att den mannen hade ett gömställe i Karaberg. Liksom mannen i norra Läberg året före. Det gick likadant under söndagsnatten. Jag sov inte och han var uppe och rökte.

På måndagmorgon kom Fält- *Fält Albin, Bohm Axel och Fält Ivar. Tidigt 1940-tal.*

pojkar till kojor. Ivar 20 och Albin 18 år. Jag berättade för dom om den konstige mannen. ”Vi får väl se hur det blir inatt”, sa Ivar. Jodå, han var uppe och rökte då också. På morgonen öppnade Ivar dörren, gick en sväng omkring eldpallen, tog karln, vek ihop honom och kastade ut honom. Albin och jag kastade ut hans saker på kojbacken. Ivar visste ju, att han var den starkaste, oavsett vilka lägen han befann sig i. När vi om en stund tittade ut var allt borta. Han fick hitta sig ett nytt gömställe. Vilka var de, mannen i Läberg och mannen i Karaberg? Ingen av dom behövde arbeta för sitt uppehälle. Två sådana, på två år, på solleröskogen!

Bomen

Älgjakten var något heligt för Bomen. Han hann med 59 gånger i rad. Två veckor före och två veckor efter jakten samlades jaktlaget hemma i köket hos Bomen och resonerade om hur de skulle göra. Efter jakten resonerade de om hur de skulle ha gjort. Ibland var det dåligt tillgång på älg, så det blev mindre kött att dela på.

Bomen var, som de flesta, jordbrukare och skogsarbetare. Han var också snickare. Noggrann som han var, skulle allt han gjorde vara perfekt. När han snickrade hässjeverke, t.ex. en *esikråkä*, blev den ett konstverk. Alla pinnarna var exakt lika långt islagna, hässjestörarna var exakt lika sirligt snickrade. Han skar in ett B i varje krakstör och *röda* (hässjestör). På somrarna kunde det ibland bli riktigt solvarmt, men alla knapparna i blusen skulle vara knäppta ända upp. Soldaten gick aldrig ur honom.

Bomen tog också åt sig arbete som takläggare, både spåntak och tegeltak. Jag fick på 30-talet hjälpa till med att kasta upp tegelpannorna till honom, där han stod på en ställning, 4-5 meter upp. Tegelpannan skulle kastas rakt upp, den fick inte fladdra, då blev det svårare att ta emot den.

Axel Bohms far Anders Bohm, 1882-1966. F.d. soldat vid Bomroten i Bodarna. Jägare, friluftsmänniska – och en av Solleröns bästa historieberättare.

Den skulle inte kastas hårdare än att den vände nedåt precis där man skulle fånga den. Med tiden lärde jag mig tekniken.

Jag vet att far körde i timmerskogen den vintern han var 82 år. Jag frågade honom hur det gick när han var så gammal? Jodå, *an sätät innt odär tjör-karrär nå* (han gav inte mycket för dom andra körarna).

Den 5 november 1966 skulle han få hästen omskodd. En hovslagare var i granngården och skodde en häst, så far passade på att få också sin häst skodd. Efteråt hade grannen, Trombu Manne, frågat om han skulle hjälpa far till stallet med hästen, men Bomen hade sagt, att det skulle han nog klara själv. Så Manne hade gått in i stugan. Efter ett tag gick Manne ut och såg, att hästen stod ute på en linda. När han tittade nere vid stallet låg

Bomen död vid stalldörren. Troligtvis hade unghästen inte velat gå in i stallet, utan ville vara ute. Far hade troligen hållit i grimman och försökt att få hästen med sig, men det hade blivit för ansträngande.

Så slutade det med Dalarnas siste indelte soldat, Anders Bohm. Min mor, Trombu Anna, levde tills hon blev 98 år.

Axel Bohm

Axel Bohm